

MAHALLA VA UNING YOSHLAR TARBIYASIDAGI O'RNI

Angren Universiteti tarix fani o'qiyuvchisi
Ibragimova Maftuna Abdulazizovna
94-920-80-82. imaftuna1989@gmail.com

ANNOTATSIYA

Maqolada o'zbek mahallari va undagi mavjud qadimiy urf-odatlarimiz hamda an'analarimizning yosh avlod tarbiyasidagi ahamiyati haqida fikrlar keltirib o'tilgan. Zero bolalarimiz yoshlikdan mahallada ,qo'ni-qo'shnicilik munosabatariga guvoh bo'lib ulg'ayadi. Shunday ekan barchamiz, ma'naviyatli, barkamol avlodni tarbiyalashda o'zimizning boy madaniy merosimiz bo'lmish qadriyatlarimizdan samarali foydalanishimiz lozimligi haqida fikrlar keltiriladi.

Kalit so'zlar: mahalla, urf-odatlar, milliy an'analar, yoshlar tarbiyasi, qadriyatlar, qo'ni-qoshnicilik munosabatlari, barkamol avlod.

Mahalla –(arabcha “mahalla”-joy,o'rin,makon)-O'zbekistonning muayyan tarixiy sharoitlarda asrlar davomida shakllanib faoliyat ko'rsatayotgan ,aholi yashaydigan ma'muriy- hududiy birlik,uyushma hisoblanadi.Mahalla o'zini-o'zi boshqaruv tizimining muhim milliy, ijtimoiy organi bo'lib , u O'zbekistondagi ijtimoiy hayot tizimining mahalliy ko'rinishdagi shakli hamdir. Mahallalar qadimdan juda keng ish olib boruvchi va insonlarni yozilmagan qonunlar asosida birlashtirib turuvchi maskandir.

Mahalla - bu o'ziga xos axloqiy tamoyillarga ega bo'lgan maxsus ijtimoiy birlik hisoblanadi. Ona diyorumizda mahalla azal-azaldan tarbiya o'chog'i sifatida shakllanib kelmoqda. Tarixi ming yillarga borib taqaladigan mahallada istiqomat qiluvchi har bir inson azaldan mana shu mahalla izmiga bo'ysunib umr kechirgan. “Otang mahalla, onang mahalla” – deb bejiz aytishmagan. Zero, to'y-u ma'rakalarimiz mahallasiz o'tmaydi. Yurtimiz mustaqillikka erishgandan so'ng mahallaga e'tibor yanada kuchaydi. Aholi o'rtasida salbiy oqibatlar, jumladan, diniy aqidaparastlik, odam savdosi, ichkilikbozlik, giyohvandlik, o'g'irlik va boshqa holatlarni oldini olishda mahallaning o'rni beqiyosdir.

Mahalla kishilarning mehr-oqibatli bo'lib, hamjihatlikda yashashida muhim o'rin tutadi. Shu bois, unga e'tibor va talab tobora oshib bormoqda. “Mahalla oila muhitini yaxshilash, murosaz buzulganda kelishtirish ,oilaviy marosimlarni o'tkazishda katta yordam beradi. Qadriyatlar oilalarda shakllanadi va mahallada o'z aksini

topadi. Mahalla an'analarning ijobiy jihatlarini birlashtiradi, nazorat qiladi va saralaydi va yana oilalarga qaytaradi. Milliy mustaqillikka erishishimiz sharofati bilan milliy qadriyatlarimiz tiklanishi mahallalarning an'anaviy faoliyatining keng yo'lga qo'yilishiga ham imkon berdi".¹ Chunki, aynan mahalladagi mavjud milliy urf-odat va an'analарimiz, bayramlarimiz, farzandlarimiz tarbiyasida muhim ahamiyat kasb etadi. Professor I. Jabborovning yozishicha: «Bayramlar va marosimlar ijtimoiy va shaxsiy hayotning barcha tomonlarini qamrab oluvchi va kishilar o'zaro munosabatlari-ning turii jihatlar va shakllarida namoyon bo'luvchi muayyan urf-odatlar va an'analar, axloqiy tamoyillar va huquqiy tartibotlarning tarixan shakllangan yig'indisidir».² Ularning muhim belgilari va xususiyatlari barqarorligi, ommaviyligi, rivojlanishidagi takroriyliги, davomiyligi va uzluksizligidadir.

Xalq pedagogikasi axloq tarbiyasi aloxida o'rinni egallaydi. Har bir xalq, elat, jumladan o'zbek xalqi o'ziga xos axloq qonun-qoidalarini yaratdi, insoniylik ideali axloq qonuniyatining asosi hisoblandi, insonga bo'lgan munosabati "olim bo'lish oson, odam bo'lmoq qiyin" maqolida yorqin ifodalandi. Insoniylik o'z tarkibiga insonning eng yaxshi axloqiy xususiyatlarini, ya'ni odamlar o'rtasida o'zaro yaxshi munosabatda bo'lishni, o'zaro do'stlikni ("Kuchli bo'lay desang, ko'proq do'stlar orttir"), ota-onaga sadoqatlikni ("Ota oldidan o'tma, odob oldidan ketma") vatanga va elga sodiqlikni; mexnatsevarlikni ("Dili pokning ishi pok") odoblilikni ("Odobning boshi – til") va boshqa ijobiy fazilatlarni qamrab oladi. Xalqimiz bolalarning yoshlikdan shu go'zal fazilatlarga ega bo'lishini axamiyatli xisoblashi kerak.

"Ma'lumki, xalqimizda azaldan qo'shnichilik munosabatlari, urf-odatlar va na'analарini juda e'zozlab kelingan. Uni avloddan avlodga meros sifatida o'tkazib, tobora yangicha mazmun kashf etib kelgan. Chunki qo'ni-qoshnichilik mahalladoshlik, urf odat va an'analарida o'zaro insoniy munosabatlar bilan birga xalqning turmush tarzi, maishiy hayoti, oilaviy munisabatlari aks etgan. Shuning uchun ham xalqimizda "Biz bolaga yetti mahalla ota ona" mazmunidagi naql yuradi. Insonlar, ayniqsa yoslar orasida insoniylini va oliyanob fazilatlarni tarkib topdirishga xizmat qiluvchi vosita qo'ni qoshnichilik, nafaqat shaxsiy aloqalarni, balki ijtimoiy aloqalarni ham shakllantirishga yordam beradi."³ Darhaqiqat, bugungi davrda mahallaning yoshlar tarbiyasidagi o'rnini hech nima bilan solishtirib bo'lmaydi. Shu asnodа mahallalarda voyaga yetmaganlar bilan ishlovchi maxsus

¹ Ubaydullayeva B. "O'zbeklarning yosh avlod tarbiyasi borasidagi an'analari va zamonaviylik", t. "Yangi nashr", 2010

² Jabborov I. "O'zbek xalqi etnografiyasi", T. O'qituvchi, 1994 yil.

³ Ubaydullayeva B. "O'zbeklarning yosh avlod tarbiyasi borasidagi an'analari va zamonaviylik", t. "Yangi nashr", 2010

mahalla posboni lavozimi mavjud bo'lib, ular doimiy ravishda maktab va ota onalar bilan hamkorlikda faoliyat olib boradilar.

Profilaktika inspektorlarining sa'y-harakati bilan aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirish, fuqarolarni qonunga hurmat ruhida tarbiyalash, muammolarni mahallaning o'zida bartaraf etish yuzasidan salmoqli ishlar qilinmoqda. Tadbirlarda sog'lom muhitni shakllantirish masalasiga alohida e'tibor qaratiladi. Ularda taniqli ziyolilar, tajribali pedagoglarning ishtirok etishi ijtimoiy, ma'naviy muhitni sog'lomlashtirish va diniy aqidaparastlikka qarshi kurashish borasida olib borilayotgan chora-tadbirlarning ta'sirchanligini oshirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xorijdan qaytgan fuqarolar ham profilaktika inspektorining nazaridan chetda qolmaydi. Ular mahalla tadbirkorlari va bandlikka ko'maklashuvchi markazlar hamkorligida ish bilan ta'minlanadi. Jamiyatda mahallaning nufuzini yanada mustahkamlash maqsadida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan 2020-yil 15-aprelda "O'zbekiston Respublikasi Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi faoliyatini tartibga solish sohasidagi normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida"gi 228-sonli Qarori asosida tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi Mahalla va oilani qo'llab-quvvatlash vazirligi to'g'risida Nizom" qabul qilindi. Unga muvofiq jamiyatda mahallaning o'ni va vazifalari alohida ko'rsatib o'tildi. Farmonga muvofiq, har bir mahallada "Obod va xavfsiz mahalla" tamoyiliga asoslangan yangi tizim joriy etiladi. Jamiyatda "Obod va xavfsiz mahalla" tamoyilining to'laqonli va samarali joriy etilishida har tomonlama ko'maklashish, oilalar va mahallalardagi ijtimoiy-ma'naviy muhitni sog'lomlashtirishda fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari bilan yaqin hamkorligini o'rnatish vazirlikning asosiy vazifa va faoliyat yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Vazirlar Mahkamasi huzuridagi "Oila" ilmiy-amaliy tadqiqot markazi hamda "Mahalla" o'quv-uslubiy va ilmiy-tadqiqot markazi negizida "Mahalla va oila" ilmiy-tadqiqot instituti tashkil etilishi va vazirlik tuzilmasiga o'tkazilishi rejalashtirib olindi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, mahalla va qo'ni-qo'shniçilik munosabatlari o'zbek oilalari va unda tarbiyalanayotgan har bir farzand uchun muhim tarbiyaviy ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonga holis yondoshgan holatga har birimiz farzandlarimiz kelajagi, ularning har tomonlama barkamol bo'lib voyaga yetishida mahalla tarbiyasidan unumli foydalanishimiz lozim. Buning uchun esa albatta, o'zbek mahallalarida qadimdan shakllanib kelayotgan milliy urf odat va an'analarimizni qadrlamog'imiz, ularni yanada sayqallab zamonamizga moslagan holda o'z hayotimizda qo'llamog'miz lozimdir. Chunki, farzandlarimiz bizdan o'rnak olib tarbiyalanadi va eshitganlaridan ko'ra ko'rganlarini hayotda ko'proq qo'llaydilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ubaydullayeva B. "O'zbeklarning yosh avlod tarbiyasi borasidagi an'analar va zamonaviylik", t. "Yangi nashr", 2010
2. Jabborov I. "O'zbek xalqi etnografiyasi"., Toshkent., O'qituvchi, 1994 yil.
3. Toshkent mahallalari: an'analar va zamonaviylik, T., 2002.
4. . www.lex.uz sayti